نمایشگاه آن لاین

استارت آخر با «ایران فرهنگ»

کورش ضیابری
kziabari@gmail.com

قبل از اینکه بیایم بنشینم و دست به قلم و کی بورد ببرم تا آخرین استارت «نمایشگاه آن لاین» را بزنم، با خودم گفتم بعد از سه هفته هوای ابری و بارانی رشت، حالا که آسمان صاف شده و نسیم بهاری را واقعاً می شود دوباره تجربه کرد، بروم روی ایوان بایستم و آسمان را بگردم. راستش قبلاً عادت داشتم بگویم در هفت آسمان هیچ ستاره‌ای ندارم بس که تنها مانده‌ام، اما کم کم دارم ستاره خودم را در آسمان هفتم پیدا می کنم و این حس خیلی خوبی دارد. اگر نمایشگاه آن لاین، برنامه تلویزیونی بود، بی بروبرگرد آخرین قسمتش یک چیزی در مایه های فیلم هندی با همکاری آمیتا باچان و راج کاپور! می شد که اشک سنگ هم درمی آمد. ولی ما عادت داریم موقع خداحافظی، بس که دچار احساسات می شویم، تنها یک دستمال کاغذی سفیدرنگ ترجیحاً معطر اختیار کنیم و هرچه غم و غصه در عالم هست، داخلش تخلیه کنیم (خیلی هم بی صدا)، در نتیجه پس از این هشت روزی که در کنار هم بودیم، اگر ما را ندیدید، بدانید نشسته‌ایم و بی صدا گریه می کنیم! اما گذشته از همه این حرف‌ها برای این که تحمل حرف‌های رمانتیک برای همه مردم زیاد آسان نیست، ترجیح می دهم برویم سر اصل مطلب یا همان Iranfarhang.com که اصلاً امکان ندارد نامش را نشنیده باشید!

تبلیغات و لوگوی ایران فرهنگ را در همان پورتال‌های معروف فارسی و یکی دو جا مثل «گویا» به‌طور مرتب در طول چند سال متوالی کار با اینترنت حتماً دیده‌اید، در نتیجه امکانش کم است اگر وبگرد ماهری باشید و Iranfarhang.com را ندیده یا نشنیده باشید! درست است که ایران فرهنگ به گستردگی آدینه‌بوک یا کتابنامه نیست و مانند آنها به صورت نشریه الکترونیک فرهنگی عمل نمی کند، اما کل خاصیت و ویژگی آن که باعث شده منبع خیلی از کتابخوان‌ها و حتی کتاب معرفی کن‌های نشریات (عجب ترکیبی!) باشد، این است که برای هر کتابی بدون استثنا حداقل یک پاراگراف توضیح کامل و خلاصه‌ای از آن می توانید بیابید. در واقع می شود گفت انبار کتاب خودشان را آنقدر با کتاب‌های رنگارنگ و جورواجور پرنکرده‌اند که حساب از دست خودشان هم خارج شود. مثلاً ما کلی از آدینه‌بوک یا کتابنامه تعریف کردیم، حالا می خواهیم دو کلمه پشت سرشان غیبت هم بکنیم. آدینه‌بوک یا کتابنامه با تمام ویژگی‌ها و خصوصیات بارز و مثبتی که دارند، اما کتاب‌هایی هم دارند که در موردش فقط اطلاعات جنبی مثل نام نویسنده و مترجم یا قیمت و شابک درج شده باشد، در حالی که ایران فرهنگ یا کتابی را قرار نمی دهد، یا صددرصد در موردش توضیح می دهد. کتابی هم در مخزن ایران فرهنگ نیست که طرح روی جلدش در دسترس نباشد. بین خودمان بماند، ستون تازه‌های کتاب خیلی نشریات اصلاً به کمک همین ایران فرهنگ خودمان پر می شود. خدابیامرز کپی رایت. . .

راستش ایران فرهنگ اینقدر شسته‌رفته و خلوت طراحی شده که آدم دوست دارد همین طوری سر بزند و بخواندش. . . تذهیب کاری‌ها و تکه‌های مینیاتور گوشه برخی صفحات هم که حسابی آدم را یاد ایرانی بودنش می اندازد. گفتم ایران، یاد خلیج فارس افتادم. یادمان نرود ما با خودمان عهد کردیم که خلیج‌مان همیشه فارس بماند. یادمان نرود. . . ایران فرهنگ یک سایت کامل به عنوان فروشگاه محصولات فرهنگی جدید است. بخش سی دی‌هایش را هم مرور کنید و اگر اهل دل باشید، حتماً از مجموعه‌های ناظری، محمود نوری، شجریان، کلهر و معروفی‌اش استفاده خواهید کرد. البته در بخش‌هایی مثل موسیقی پاپ یا موسیقی کودکان، کمی غیرفعال است. مثلاً آخرین آلبوم‌های پاپ‌اش، «گل آفتابگردون» آریان و «حال من بی تو» از عصار هستند که کمی قدیمی به نظر می رسند. اما لینک تازه‌های کتابش همیشه داغ داغ است. مثل آفتابگردان. . . در واقع اگر اغراق نکنیم، به طور مرتب حداقل هر دو روز یک‌بار به‌روز می شود و این واقعاً جای شگفتی دارد. چرا که هم کتاب‌ها جدید هستند، هم وقتی از ناشر می پرسی، می گوید چاپ جدیدم است، هم اضافه شدنش به سبد خرید خیلی سریع اتفاق می افتد و هم تحویلش و خلاصه شما با ایران فرهنگ راحت کار می کنید و دردسر ندارید.

این روزها بهترین هدیه برای کسانی که دوستشان دارید، می تواند کتاب باشد. اما اگر خیلی اهل دل و صفا هستید، از کارت‌های تبریک رویایی ایران فرهنگ غافل نشوید که هرچند پرتعداد نیستند، اما تصاویر برخی‌شان حسابی به دل می نشیند و می تواند مقدمه یک آشتی و پایان یک قهر در یک دهه فرهنگی مثل ده روز برگزاری نمایشگاه کتاب باشد و همان قضیه اصل مطلب که قبلاً گفتیم و. . . ! با کی بورد فارسی ایران فرهنگ می توانید برای کارتتان، متن هم تایپ کنید. کتاب‌های کمیاب و احیاناً خطی که برای یافتنشان مانند طاووس‌های ساکن هندوستان، باید جور دیار مهابهارات و رامایانا را بکشید، در انباری ایران فرهنگ تک‌وتوک یافت می شوند و اگر هم یافت نشوند، در صورتی که صرف داشته باشد، برایتان می گردند و از طریق فاکس یا ای میل خبرتان می کنند. در صفحه سفارش‌های ویژه سایت، می توانید بگردید و ببینید جماعت کتابخوان و فرهنگی دنبال چه چیزهایی هستند که در کتابخانه‌ها و پاتوق‌های فرهنگی درست‌وحسابی یافت می نشود، گشته‌اند آنها و باید برایش به ایران فرهنگ رجوع کرد.

اما بخش معرفی نشریات ایران فرهنگ، جای غفلت و کم‌کاری نیست. منظور این که هرچند کمی دیر به‌دیر مثلاً چند هفته یک‌بار به‌روز می شود، اما ارزشش را دارد اگر با چند کلیک ساده، از آخرین و بهترین تیترهای بخارا و سمرقند و فلسفه ماه و امثالهم باخبر شوید و احتمالاً سفارش دهید و کلاً آبونه شوید. البته به شما پیشنهاد می دهیم برای کسب اطلاعات در مورد تیم ایران فرهنگ، به صفحه معرفی این سایت رجوع نکنید چون فقط این را نوشته‌اند: «گفتم، این جهان به چه در توان یافت؟ گفت: به فرهنگ و سپاسداری»، و چند جمله در مورد اهدافشان. در واقع راجع به خودشان زیاد اطلاعات بروز نداده‌اند! اما اصل مطلب این است که این سایت فعلاً دارد خوب خدمات می دهد و هرچند بی سروصدا، مشتریان خاص و ثابت خودش را دارد.

به لحظات پایانی برنامه نزدیک می شویم! بگذارید برای اینکه راحت‌تر دل بکنیم، زیاد پشت پنجره نمانیم. . . دست تکان می دهد و رد می شود! خدانگهدار. . .

نگاهی به کتاب «پس از نخستین سه دقیقه»

آغاز و انجام جهان

در طول زندگی‌ام یک نکته را آموختم: همه دانش ما در برابر واقعیت، مقدماتی و بچگانه است و البته این نکته هنوز هم باارزش‌ترین چیزی است که داریم.
آلبرت اینشتین

کیهان شناسی علم بررسی جهان در بزرگترین مقیاس‌های آن است. هر چند که عبارت کیهان شناسی عبارت جدیدی است، اما باید در نظر داشت که بررسی جهان تاریخی بسیار طولانی دارد. کیهان شناسی علم درک جهان از طریق مشاهده‌های علمی، آزمایش‌ها و نظریه پردازی‌های علمی است و در سال‌های اخیر نیز فیزیک و اخترفیزیک نقش بسیار مهمی در شکل گیری آن داشته‌اند. در این شاخه از فیزیک که به بررسی ساختار جهان در بزرگترین مقیاس‌ها و از دورترین زمان‌ها می پردازد، مفهوم انفجار بزرگ، مفهومی اساسی است. در نظریه‌های جدید فیزیکی انفجار بزرگ، انفجار عظیمی تصویر می شود که حدود ۱۳/۵ تا ۱۴ میلیارد سال پیش رخ داده و جهان را به صورتی که امروزه شاهد آن هستیم، به‌وجود آورده است. فیزیکدانان بر این باورند که کل جهان از زمان این انفجار عظیم تا پایان آن، همیشه در پیشرفتی نظام‌مند است که قوانین فیزیکی تعیین کننده آن است. به عبارت دیگر کیهان شناسی شاخه‌ای از فیزیک و اخترفیزیک است که به بررسی سرآغاز و سرانجام جهان و همچنین ماهیت آن می پردازد. آنچه را که امروزه مکانیک سماوی (علم بررسی اجرام آسمانی) می نامیم، سرآغاز کیهان شناسی بود. فیلسوفان یونان از جمله اریستارخوس، ارسطو و بطلمیوس نظریه‌های کیهان شناسی متفاوتی ارائه کرده بودند.

برای مثال منظومه زمین مرکزی بطلمیوس، نظریه‌ای بود که برای تفسیر حرکت اجرام آسمانی به کار می رفت و مدت‌های طولانی مورد قبول همه بود. اما بعدها نیکولا کپرنیک و پس از آن تیکو براهه، یوهان کپلر و گالیله منظومه خورشید مرکزی را ارائه کردند.

در سال ۱۶۸۷ که نیوتن کتاب اصول خود را منتشر کرد معمای حرکت اجرام آسمانی حل شد. نیوتن توانست سازوکاری فیزیکی برای قانون‌های کپلر ارائه دهد و قانون گرانش جهانی وی توانست بی نظمی‌های موجود در سیستم‌های قدیمی را که بر اثر برهم‌کنش گرانشی بین سیاره‌ها به‌وجود می آمد، حل کند. یکی از مهمترین تفاوت‌های بین کیهان شناسی نیوتن و دیگر نظریه‌های قبلی آن بود که در کیهان شناسی نیوتن اجرام موجود در زمین از همان قانون‌های فیزیکی پیروی می کنند که بر تمام اجرام آسمانی حاکم است. این مرحله یکی از مهمترین پیشرفت‌ها در کیهان شناسی محسوب می شود.

با این همه باید در نظر داشت که آغاز کیهان شناسی علمی نوین را سال ۱۹۱۷ می دانند که آلبرت اینشتین مقاله‌ای با عنوان «ملاحظاتی کیهان شناختی در نظریه نسبیت عام» منتشر کرد. (البته این مقاله تا پایان جنگ جهانی اول در بیرون از خاک آلمان چندان در دسترس نبود.)

نظریه نسبیت عام دانشمندانی همچون ویلیام دوستیر، کارل شوارتز شیلد و آرتور ادینگتون را ترغیب کرد که به بررسی نتایج اختر شناسی آن بپردازند، که در نتیجه فعالیت‌های آنان توانایی اختر شناسان برای بررسی اجرام دور دست افزایش یافت. در آن زمان گمان می رفت که جهان حالتی ایستا و بدون تغییر دارد. اینشتین نیز در آن مقاله از ثابتی به نام ثابت کیهان شناسی استفاده کرد که توجیه‌گر ایستایی جهان بود اما بعدها مشخص شد که جهان ایستا نیست و می تواند انبساط یا انقباض پیدا کند. جورج لوماتره کشیش بلژیکی در سال ۱۹۲۷ نظریه انفجار بزرگ را ارائه کرد. در سال ۱۹۲۹ ادوین هابل اختر شناس ضمن رصد کهکشان‌های دور دست قرمز گرایی را که نشانه دور شدن کهکشان‌ها از یکدیگر بود، کشف کرد و بدین ترتیب نظریه انفجار بزرگ تائید شد. بعدها نیز آرنو پنزیاس و رابرت وودوارد ویلسون تابش پس زمینه ریزموج کیهانی را کشف کردند که تائید دیگری بر نظریه انفجار بزرگ و رد جهان ایستا بود.

رصدهایی که ماهواره کوبه و WMAP انجام داده است این امکان را فراهم کرده است تابش پس زمینه به شکلی موثر بررسی شود. از دید بسیاری از کیهان شناسان این دستاوردها کیهان شناسی را از علمی نظری و به شدت مبتنی بر حدس و گمان به علمی با توانایی پیشگویی تبدیل کرد، چرا که نتایج این رصدها با پیش بینی‌های نظریه‌ای به نام تورم کیهانی هماهنگی دارد. نظریه تورم کیهانی را که اصلاح شده نظریه استاندارد انفجار بزرگ است، آلن گات اولین بار در سال ۱۹۸۱ ارائه کرده این نظریه می گوید جهان نوزاد در اولین مراحل تکامل خود از یک مرحله انبساط نمایی عبور کرده است. یکی از نتایج این نظریه آن است که تمام جهان قابل مشاهده باید از یک منطقه کوچک در جهان آغاز شده باشد. افت و خیزهای کوانتومی در این منطقه میکروسکوپی هسته تشکیل ساختارها را در جهان به‌وجود آورده است. به دلیل همین دستاوردهای قابل توجه است که از دوره جدید با عنوان «عصر طلایی کیهان شناسی» نام می برند.

پس از نخستین سه دقیقه
پادما نابان
ترجمه: محسن شادمهری، فاضله خواجه بنی
انتشارات ققنوس (۸۳)
۲۷۰ صفحه
۲۵۰۰ تومان

در عصر طلایی کیهان شناسی، شناخت ما از چگونگی تشکیل ساختارهایی نظیر کهکشان‌ها به شدت افزایش یافته است. همراه با این پیشرفت‌های علمی آگاهی‌های عموم مردم درباره نجوم و کیهان شناسی نیز افزایش یافته که از مهمترین عوامل به وجود آمدن چنین وضعیتی پرداختن مطبوعات به دستاوردهای علمی جدید و همچنین انتشار روز افزون کتاب‌های عامه فهمی است که مفهوم‌ها و موضوع‌های علمی را به زبانی ساده و بدون استفاده از ریاضیات پیچیده ارائه می کنند. یکی از کتاب‌هایی که تفکر رایج در کیهان شناسی را به شکلی قابل درک برای عموم ارائه می کند، «پس از نخستین سه دقیقه» نام دارد. مولف در پیشگفتار کتاب گفته است قصد دارد توصیفی از کیهان شناسی را بدون ریاضیات و در سطح مقاله‌های مجله‌هایی مثل «نیوساینتیست» و «ساینتیفیک امریکن» عرضه کند و به همین دلیل خواننده متوسط چنین مجله‌هایی نباید مشکلی در فهم موضوع‌های ارائه شده در این کتاب داشته باشد.

کتاب دارای هشت فصل است که فصل اول به معرفی عالم، ساختارهای مختلف آن و مقیاس‌های طولی می پردازد. فصل دوم مروری است سریع بر مفاهیم فیزیکی مورد نیاز برای بقیه کتاب. این فصل به شکلی ارائه شده است که خواننده به پایه‌ای مناسب از مفاهیم مختلف دست یابد به‌طوری که هنگام مطالعه هر مقاله دیگری که در حوزه علوم فیزیکی به زبان ساده نوشته باشد، این مفاهیم برایش مفید باشد. در فصل سوم مشاهدات نجومی مفیدی بررسی می شود، با این امید که خواننده از آنها لذت ببرد. چهارمین فصل گستره وسیعی از ساختارهای اختر فیزیکی و فرآیندها را همانند ستاره‌ها، تحول ستاره‌ای، کهکشان‌ها، خوشه‌های کهکشانی و. . . توضیح می دهد. فصل پنجم به مدل مهبانگ و توصیف عالم آغازین اختصاص دارد و به این ترتیب مقدمه‌ای است برای فصل ششم که به بررسی چگونگی شکل گیری ساختارهای مختلف عالم می پردازد.

در این فصل تفکر و ایده‌های رایج در این زمینه به تفصیل عرضه و ارزیابی دقیقی از مدل‌ها ارائه می شود. فصل هفتم به دورترین اجرام عالم مثل اختروش‌ها و کهکشان‌های رادیویی می پردازد که اختر شناسان هنوز هم سرگرم بررسی آنها هستند. آخرین فصل نیز ضمن جمع‌بندی کل کتاب، دیدگاه فعلی ما از عالم را بیان می کند. این کتاب یک ضمیمه هم دارد که اصطلاح‌های فیزیکی به کار رفته در فصل‌های مختلف کتاب را توصیف می کند. هر کسی می تواند با خواندن این کتاب به قوی‌ترین شتاب‌دهنده‌ها و بزرگترین تلسکوپ‌ها قدم بگذارد و در لذت کشف‌های علمی با بزرگترین دانشمندان شریک شود.

جیره کتاب، ماهی یک کتاب

علی اکبر قزوینی

آشنایی با «جیره کتاب» خیلی اتفاقی بود. موقع دیدن یکی از سایت‌های اینترنتی آگهی کوچک این سایت با نام جالبش باعث شد روی آن کلیک کنم و به صفحه‌ای برسم که طراحی سبک دلنشین و حالت غیررسمی و خودمانی آن همان اول کار، آدم را جذب می کرد. در بالای صفحه اول، چند لینک در کادرهای کوچک سبزرنگ بخش‌های مختلف سایت را معرفی می کردند. کلیک روی «جیره کتاب چیست؟» احتمالاً اولین کاری است که یک بازدیدکننده تازه‌وارد انجام می دهد، و بعد می خواند: «در یک ماه چند بار فرصت می کنید که به کتابفروشی بروید؟ در یک سال چطور؟ چند بار به کتابفروشی می روید و چقدر کتاب می خرید؟ واقعیت این است که ما ایرانی‌ها خیلی به کتابفروشی نمی رویم. بنابراین کتاب چندانی هم نمی خریم. به همین خاطر هم معروف شده که می گویند جماعت کتابخوانی نیستیم و با کتاب میانه‌ای نداریم! اما آیا واقعاً این طور است؟ تجربه شخصی من در بسیاری موارد حاکی از این بوده که «جماعت کتاب نخوان» اگر کتاب در دسترس‌شان قرار بگیرد، کتاب باب طبعشان و کتابی که با علایق و سلیقه‌شان همخوانی داشته باشد، اتفاقاً خیلی هم کتاب می خوانند و بسیار هم از این تجربه لذت می برند. مشکل فقط اینجا است که این جماعت اغلب به کتابفروشی سر نمی زنند، پس کتاب نمی خرند، پس کتابی در دسترس‌شان قرار نمی گیرد و. . . پس کتاب نمی خوانند. «جیره کتاب» سعی دارد این حلقه بسته را بشکند.» حالا این بازدیدکننده علاقه‌مند شده چیزهای بیشتری در این باره بداند: «عضویت در جیره کتاب مثل آبونه [مشترک] شدن یک مجله است. شما با پرداخت حق عضویت این طرح، به صورت ماهیانه یک کتاب از طریق پست دریافت خواهید کرد و به این ترتیب امکان می یابید تا «لذت خواندن» را تجربه کنید.» اما چطور؟ «جیره کتاب هر ماه براساس موضوعات مورد علاقه و سلیقه شما برایتان انتخاب و ارسال می شود و شما تا قبل از آنکه پستچی جیره‌تان را تحویل دهد از محتوای آن اطلاعی نخواهید داشت. برای همین است که ما باید تا حد امکان از ذائقه مطالعه شما اطلاعات در اختیار داشته باشیم.» بخشی از «فرم عضویت» در سایت با همین هدف طراحی شده؛ سؤالاتی برای برآورد سلیقه فرد در انتخاب و خواندن کتاب. «با دریافت جیره هر ماه نیز یک فرم نظرسنجی برایتان پست می شود که شما پس از خواندن کتاب دریافتی می توانید نظر خودتان را درباره آن (و انتخابی که در آن ماه برایتان صورت گرفته) در فرم درج و فرم را برای ما ارسال کنید. جیره کتاب امیدوار است با دریافت و پردازش این نظرات خیلی زود سلیقه شما را شناخته و هر ماه کتاب مناسب‌تری برایتان ارسال کند.»

گزارش روز

برای پیوستن به جمع مشترکان جیره کتاب، گزینه‌های مختلفی وجود دارد: جیره داخله، خارجه، نوجوان و هدیه. جیره داخله (یا همان جیره کتاب) برای افراد ساکن در ایران است و ۱۰ هزار تومان هزینه دارد. جیره خارجه برای ایرانی‌های مقیم کشورهای دیگر است با هزینه ۵۰ هزار تومان (یا ۶۰ دلار آمریکا یا ۳۵ پوند انگلیس). جیره نوجوان مخصوص محدوده سنی «ج»، «د» و «ه» (یعنی دانش آموزان کلاس‌های چهارم و پنجم دبستان، دوره راهنمایی و دوره دبیرستان) است با هزینه ۵هزار تومان و جیره هدیه هم برای کسانی است که از این طریق می خواهند یک هدیه غافلگیرکننده به دوست و آشناها بدهند. از زمانی که کسی به عنوان مشترک «جیره کتاب» آبونمان تعیین شده را پرداخت می کند، هر ماه یک کتاب به نشانی‌اش پست می شود. مبلغ آبونمان هر یک از انواع عضویت طوری تعیین شده تا حتی الامکان انتخاب و ارسال سه تا چهار جیره کتاب برای شخص عضو میسر باشد. با ارسال هر کتاب، قیمت پشت جلد آن از مبلغ آبونمان پرداختی کسر می شود و ارسال کتاب تا زمانی که باقیمانده مبلغ آبونمان به میزانی باشد که بتوان با آن کتاب مناسبی تهیه و برای شخص عضو ارسال کرد، ادامه خواهد داشت. در حال حاضر هزینه‌ای بابت پست جیره‌ها از مشترکان داخل کشور گرفته نمی شود و تنها مشترکان جیره خارجه باید پول پست بسته‌هایشان را هم از محل آبونمان بپردازند (و برای همین حق عضویت آنها مبلغ بیشتری است).

اولین جیره کتاب بهمن ۸۳ ارسال شده و از آن موقع تاکنون ۵۸۹ جلد کتاب برای مشترکان فرستاده شده است. تعداد اعضای فعلی جیره کتاب ۷۴ نفر است که ۴۷ نفر آنها خانم و ۲۷ نفر آقا هستند. اعضای جیره نوجوان هم ۵ نفر هستند و هنوز کسی در قسمت خارجه عضو نشده است. جیره کتاب امکانات و ابتکارات بیشتری هم دارد؛ به عنوان نمونه می شود به ستاره دادن به کتاب‌ها و نوشتن نظر برای هر کتاب اشاره کرد. بخشی هم در سایت هست که نظر اعضا را درباره جیره کتاب آورده است. یکی از آنها به نام لیلا میلان‌لو نوشته: «تجربه جالبیه! ممکنه اول ماه پستچی کتابی براتون بیاره که هیچ وقت ریسک خریدنش رو نمی کنید یا حتی توی کتابفروشی به چشمتون هم نمی خوره.» نیوشا قادسی هم گفته: «تا قبل از اشتراک جیره کتاب من اصلاً اهل کتاب خواندن نبودم و اگر کسی ازم می پرسید از چه نوع کتاب‌هایی بیشتر خوشم می آد نمی دونستم باید چی جوابشو بدم! اما حالا بعد از چند ماه یواش یواش داره سلیقه خودم دستم می آد!»

جیره کتاب مثل نامش، آهسته آغاز کرده و پیوسته دارد پیش می رود. فکر قشنگی که پشت این کار بوده با اجرای خوب و ایجاد سایتی که بیش از هر چیز خودمانی است و جذاب، هر کسی را وسوسه می کند برای یک بار هم که شده عضویت در آن را امتحان کند. اگر این وسوسه در شما هم همین قدر قوی است، پس تردید نکنید و همین حالا به سراغ www.jireyeketab.com بروید!

آفات نشر کتاب در ایران

از کتاب‌دزدی تا دزد کتاب

نصرالله حدادی

یکی از دغدغه‌های بسیاری از ناشران شرکت‌کننده در نمایشگاه کتاب، سرقت کتاب از غرفه آنان است و کمتر ناشری است که از این موهبت در نمایشگاه بی نصیب بماند!

به نظر من به اینگونه سارقان و دزدان باید «ناز شست» داد. حتماً می پرسید چرا؟! دلیلش واضح و روشن است، فرض کنید جناب دزد، یک جلد کتاب از یک ناشر بدزدد به ارزش ده هزار تومان؛ حالا این دزدی را بگذارید کنار دزدی که یک کتاب را عین نسخه اصلی به چاپ می رساند و در بازار کتاب «آب می کند» و یک ریال هم حق تالیف نمی دهد و حروفچینی و غلط گیری و ویرایش و صفحه‌بندی هم که پیشکش، دودستی تقدیم شده است. در این صورت نباید به دزد اولی ناز شست داد؟

سال‌ها پیش از سوی دو ناشر، یک کتاب قدیمی برای چاپ در نوبت دریافت مجوز باقی مانده بود. یکی از دو ناشر آن را چاپ و روانه بازار کرد. ناشر دوم، در مقام اعتراض، درخواست مجوز کرد. به او گفتند: چون تو با نویسنده قرارداد نداری، به تو اجازه ندادیم. او در حالی که به شدت تعجب کرده بود، پرسید: مگر ناشر اول، با نویسنده قرارداد دارد؟ گفتند: بله. پرسید: چگونه ایشان از مولفی که ۲۵ سال پیش فوت کرده، توانسته است قرارداد ارائه دهد؟

گفتند: این را دیگر نمی دانیم، او قرارداد دارد. حال خود حدیث مفصل بخوانید از این مجمل.

هشت کتاب سهراب سپهری را غیرقانونی چاپ کردند. طهوری معترض شد. فکر می کنید چه اتفاقی افتاد؟ هیچ، طهوری را واداشتند که تاوان بدهد و نسخه‌های تقلبی را بخرد! باور نمی کنید؟ از احمد طهوری بپرسید تا به شما بگوید که چقدر تلاش کرد برای جلب رضایت آقایان.

سی جلد تفسیر قرآن رئیس اتحادیه ناشران و کتاب‌فروشان- که به شهادت اهالی نشر یکی از شریف‌ترین افراد این صنف است- یک شبه به چاپ رسید. عیناً از روی نسخه حروف‌چینی شده او کپی برداری شد و روانه بازار گردید و ناشر جدید در تذکری یک صفحه‌ای متذکر شد که چون ناشر قبلی چنین و چنان بود، ما کتاب را چاپ کردیم و فریاد و فغان محمدی اردهالی به هیچ جا نرسید که نرسید و این مرد فعال در عرصه نشر این روزها گوشه‌نشین مغازه خود در شاه‌آباد است و صنف نشر از وجود چنین مردی شریف در عرصه اتحادیه ناشران محروم است. عرضه کتاب‌های دزدی، آنچنان رواج بازار بود که ناشران اصلی را به فکر انداخت که با چاپ «هولوگرام» اصلی و بدلی را به مشتریان بشناسانند. از یکی دو تن از مشهورترین آنها بپرسید تا بدانید.

فرهنگ معاصر، یکی از کتاب‌هایش را با «CD» همراه کرد. یک هفته بعد قفل آن را شکستند و تقلبی آن را به بازار روانه ساختند. بعد از آن بود که داوود موسایی پشت دستش را داغ کرد که کتاب با CD روانه بازار نکند.

با نمایشگاه

از شیوه‌های دیگر دزدی، روانه کردن کتاب با اسامی مشابه و صد البته از ناشران معتبر و مسئول است. مشتری چه می داند؟ نام کتاب را می آورد و مشابه آن را به دستش می دهند. مثل داروخانه‌ها، وقتی داروی مشابه داریم، چرا کتاب مشابه نداشته باشیم؟

اخیراً باب شده بعضی از کتاب‌های روز را به کشورهای همسایه می برند و با کاغذ نامرغوب و صحافی نامرغوب‌تر و بسیار نازل- مثل پاکستان- چاپ می کنند و در برخی از کشورها- مثل افغانستان- و استان‌های مرزی به فروش می رسانند و ناشر اصلی باید حسرت بخورد، چرا ما عضو کنوانسیون جهانی کپی رایت نیستیم تا بتواند از حقش دفاع کند؟

اگر بخواهم از انواع و اقسام دزدی بگویم، مثنوی هفتاد من خواهد شد، مشتی نمونه خروار را گفتم، تا شما خود بقیه را دنبال کنید.

چرا چنین است؟ دلیلش واضح و روشن است. ما قانون در زمینه حمایت از مولفین، مصنفین و پدیدآورندگان نداریم، اگر داریم، اولاً روزآمد نیست، ثانیاً روشن و شفاف و کارآمد نیست.

ناشری سال‌ها زحمت می کشد، می خواهد به همراه فرهنگش، سی دی آن را نیز ارائه دهد، چون به راحتی قفل آن را می شکنند و در مراجع قضایی نیز قابلیت پیگیری چندانی ندارد، از خیر ماجرا می گذرد و مثل عصر ماضی رفتار می کنیم و فقط کتاب را روانه بازار می سازیم. چون دزد مصونیت دارد و صاحب اثر به معنی واقعی کلمه «ول معطل است.»

پدید آوردن یک اثر تحقیقی گاهی به یک عمر آدمی می پاید، آیا نباید برای حفظ و حراست از پژوهش و تحقیق، قانون درخور وضع کرد و از حقوق‌دانان وارد به کار تالیف و تصنیف خواست به قانونگذاران کمک کنند تا ریشه دزد و دزدی از عرصه کتاب، کتابت و اندیشه و تحقیق و پژوهش ریشه‌کن شود.

قانون سی سال، عدم عضویت در پیمان جهانی کپی رایت، نبود قانون، کشدار بودن پیگیری حق در محاکم قضایی، کم ارزش بودن تحقیق و پژوهش و مسائلی از این دست، کار سرقت و دزدی را آسان نموده است.

آفت دزدی، یکی از آفات نشر است. حال اگر قرار باشد شبهه‌ای در کار تحقیق ایجاد کنیم، آیا هرگز فکر کرده‌ایم چه بر سر صنعت نشر کشور خواهد آمد؟

شمارگان متوسط کتاب هزار و دو هزار نسخه است و کتاب یکی از ارزان‌ترین کالاها در ایران است. چنانچه این اندک را نیز در سایه عدم امنیت قرار دهیم، چه سرنوشتی را برای این صنعت متبرک تدارک دیده‌ایم؟

جای بحث در مورد قانون سی سال وجود دارد. چه اینکه در کشورهای پیشرفته همچون آمریکا و فرانسه نیز پنجاه سال و هفتاد سال نیز وجود دارد. قانون کپی رایت نیز اما و اگر دارد و قوانین نیز نارسایند.

این همه را به بحث بگذاریم. کتاب والاترین جایگاه را در فرهنگ ما دارد، اسباب خردی و شکنندگی‌اش را بیش از پیش فراهم نیاوریم و بکوشیم برای اعتلای آن پیرامون معضلاتش به بحث بنشینیم.

ناشران خارجی

کتاب سپهر

■ **نامه نگاری‌های ۴۰ ساله**
The Born-Einstein Letters

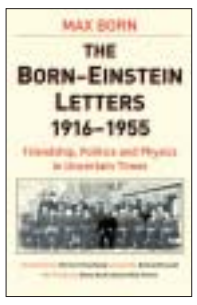

نامه‌های بورن ـ اینشتین: دوستی سیاست و فیزیک در زمانه عدم قطعیت
آلبرت اینشتین
ماکس بورن
مک میلان (۲۰۰۴)
۲۵۶ صفحه
(جلد ضخیم)

نمایشگاه: آلبرت اینشتین و ماکس بورن دوستان صمیمی بودند. آنان طی دوره‌ای ۴۰ ساله که دو جنگ جهانی را دربرمی گیرد با یکدیگر نامه نگاری می کردند. بورن و اینشتین در این نامه در مورد نظریه کوانتوم رضایتشان از ویولن آسمانی بتهوون و دونوازی پیانو (آن دو هنگامی که با هم بودند پیانو می نواختند) و خانواده‌شان صحبت می کردند. این دو در این نامه نگاری‌ها در مورد وضعیت غمبار یهودیان اروپا ابراز همدردی و در مورد اینکه برای بهبود معضل سیاسی روز چه باید کرد، با هم تبادل نظر می کردند. نامه‌های بورن ـ اینشتین از یک لحاظ دیگر هم جالب توجه است و آنکه به شدت موضوعی است: دانشمندان به بحث‌هایشان در مورد فیزیک کوانتوم، نقششان در زمان جنگ و کج فهمی‌های مردم ادامه می دهند. این کتاب که اولین بار در سال ۱۹۷۱ به وسیله انتشارات مک میلان منتشر شده است، در این چاپ بازنگری شده و کیپ تورن و دیانا بوخوالد دو تن از بزرگترین فیزیکدانان آمریکا مقدمه جدید و کاملی بر آن نوشتند. این کتاب به مناسبت سال جهانی فیزیک و یکصد سالگی ارائه نظریه نسبیت (۲۰۰۵) تجدیدچاپ شده است. در زیر نگاهی داریم به چند اظهارنظر نسبت به نامه نگاری‌های این دو: «زندگی آنان در زمانه بی خردی و انحطاط اخلاقی، با زیبایی خیره کننده‌ای می درخشد. بخشی از این زیبایی در نامه نگاری‌های آنان بازتاب یافته است و جهان با انتشار چنین نامه‌هایی غنی تر است.»

برتراند راسل

«با خواندن این کتاب همان طور که با طرز فکر این دو شخصیت برجسته آشنا می شویم، شناخت شگفت انگیزی نسبت به ویژگی‌های یک دوره منحصر به فرد از جهان کسب می کنیم.»

راجر پن رز

«این کتاب منبع بسیار ارزشمندی برای تاریخ نگاران و همچنین متنی بسیارخواندنی برای دانشمندان تمام رشته‌ها است.»

پال دیویس

«دیانا بوخوالد و کیپ تورن مقدمه‌ای بر آن افزودند که به خوانندگان کمک کند تا بخشی از موضوع‌هایی که این دو نفر با آن مواجه بودند، دریابند.»

سایت پاپیولارساینس

«این نامه‌ها صمیمیت متعهدانه، شوخ طبعی، دانش و انسانیت را به نمایش می گذارد. این نامه‌ها وجود ذهن‌های قدرتمندی را آشکار می سازد که هنگام روبه‌رو شدن با معضل‌های پیش بینی نشده زندگی دانشگاهی و عمومی، در زمانه‌ای انباشته از آشوب‌های عمیق فکری و سیاسی، ایده‌های تحول آفرین ارائه می کردند. آنها بازتاب‌های درخشانی از زمانه خودشان هستند، هر چند که به زمانه خاصی محدود نیستند.»

فیلیپ کمبل، سردبیر نیچر

«مقدمه جدید حاوی تفسیری کوتاه و ارزشمند از راهی است که این دو دانشمند برجسته پیمودند و پس از مرگشان فیزیک آن راه را ادامه داد.»

نیچر

■ **علف‌های سحرآمیز**

کل ماجرا: طب جانشین در محکمه/ نوشته توبی موركات/ انتشارات مک میلان (۲۰۰۵)/ ۱۹۲ صفحه (جلد ضخیم)

دکترهای علفی را در هر کوچه‌ای می توانید پیدا کنید. آنها برای هر مرضی علفی دارند خواه سرماخوردگی و سرفه باشد خواه بیماری‌های لاعلاجی که مشهورترین پزشکان و معتبرترین مراکز تحقیقاتی دنیا از درمان آنها عاجز مانده‌اند. مجموعه روش‌های درمانی خارج از پزشکی راست و مستقیم طب جانشین یا به اصطلاح خودمانی تر «آن طب دیگر» نامیده می شود. این صنعت سالانه پنجاه میلیارد دلار درآمد دارد با این همه همچنان از سوی مراکز پزشکی کلاسیک با آنها مخالفت می شود. کل ماجرا مبتنی بر آخرین شواهد به دست آمده در مورد تاثیر داروهاست و آزمون‌های کنترل تصادفی. انواع این روش‌های درمانی جانشین عبارتند از طب ژنتیکی شخصی، هومیوپاتی، استخوان درمانی و آب درمانی. در این کتاب نهایتاً نتیجه گرفته می شود که پدیده نوظهور پیامد طبیعی و ناگزیر رخنه‌ای است که در پزشکی کلاسیک وجود دارد و آن عدم دیدگاه کل نگر به بدن انسان است. ظاهراً انقلاب‌های عمده پزشکی از جراحی، مواد ضدعفونی کننده و آنتی بیوتیک گرفته تا زیست شناسی مولکولی هرگز برای بیماری‌های مزمن چاره‌ای نیندیشیده است.